

Hristos – Viața Părinților noștri

Interpretarea trăită a Scripturii în Biserica Ortodoxă

PR. SILVIU N. BUNTA

Traducere din limba engleză de
DRAGOȘ DÂSCĂ

Colecția *Apologetica*

Seria *Studii*

14

DOXOLOGIA
Iași, 2026

Cuprins

Introducere și mulțumiri	9
Prefață	17
1. Scripturile în Tradiție	21
2. Scripturile în Liturghie	45
3. Exegeza intrabiblică: Cum se interpretează Scriptura pe sine?	83
4. Exegeza extrabiblică: Traducerea Psalmilor cu un „eu” orientat spre Tradiție	99
5. Pentru o hermeneutică a morții: A muri și a interpreta în II Corinteni 3-6	117
6. Povestea morții noastre: Sfintele Scripturi din Sâmbăta Mare	133
7. De ce ar trebui să-mi pese? Scripturile ca vindecare a vieții noastre	149
Concluzii	165
Indici scripturistici	171

Scripturile în Tradiție

Toate cuvântările mele¹ rostite înaintea voastră au la temele următoarea premisă: modul în care citim Scripturile sau ne raportăm la ele nu se rezumă niciodată la simpla lor lectură. Scripturile ne influențează întreaga viață: chipul în care le citim are o dimensiune mai profundă, atât din punct de vedere rațional, psihologic, cât și duhovnicesc. Altfel spus, modul în care citim Scripturile este fundamental pentru viața noastră; este corelat cu felul în care trăim: cum gândim, cum suferim, cum ne luptăm, cum pierdem. Acest aspect este evidențiat în primul rând de istorie: modalitatea în care epoca noastră citește Scripturile – din punct de vedere istoric, informativ, etic – provine dintr-un tip de gândire și un mod de viață diferite de Tradiția noastră.

În această primă discuție, voi argumenta că în Tradiția noastră:

1. Asimilarea Scripturilor (și evit intenționat termenul „înțelegere”) – care înseamnă participarea la Scripturi în maniera ortodoxă, deoarece așa vor Scripturile să fie citite, cel puțin

¹ În total, am susținut trei discursuri în cadrul taberei organizate de Asociația „Orthodox Women in Healing Ministries” în 2022. Al treilea discurs – despre cum ne raportăm noetic la Scripturi – nu este inclus aici, dar al doilea, cel mai cuprinzător dintre toate, este Capitolul al 7-lea al cărții de față.

în opinia mea – nu presupune o ajustare intelectuală, un fel de abandonare a anumitor idei în favoarea altora și alinierea acestora din urmă într-o ordine adecvată, ci o schimbare a chipului de viață. Cu alte cuvinte, asimilarea Scripturilor nu este ceva rațional, metafizic, ci fizic.

2. Această schimbare profundă, pe care am putea-o numi *metanoia* sau „pocăință”, se reduce la modul în care o persoană se raportează la propria viață sau, mai bine zis, la cum se raportează la propria neputință, suferință și moarte. Odată cu *metanoia*, această relație trece de la a fi susținută și stăpânită de sinele egoist, la a fi susținută și scrisă de viața și moartea lui Hristos.

Aceste două idei formulate de mine mai sus sunt inspirate din Scripturi și din scrierile Părinților Bisericii. Ne putem aminti, de exemplu, de Sfântul Pavel, care spune că omul trupesc sau psihologic va vedea întotdeauna Scripturile ca pe o literă, ca pe un text, în timp ce numai omul duhovnicesc le va primi ca duh (cf. I Cor. 2, 14; II Cor. 3, 6). Doresc să prezint aceste aspecte într-o manieră care să ne includă pe noi în această perspectivă scripturistică și patristică în cel mai critic mod cu putință. Pentru a anticipa concluzia acestei prime cuvântări: de-a lungul istoriei creștine, anumite schimbări radicale de mentalitate nu numai că au generat o reacție în lanț de reimaginare a Scripturilor, care ne afectează fundamental propria interpretare, dar l-au creat pe omul de astăzi: rațional, emotiv și deprimat în același timp. Am putea spune că aceste două schimbări, în modul în care citim și în felul în care ne trăim viața, sunt una și aceeași. Observați că nu fac deosebire între conservator și liberal, nici politic, nici teologic, deoarece, la acest nivel profund, între *cum* gândim și trăim nu există nicio deosebire (oricât de mare ar fi aceasta la nivelul a ceea ce gândim și spunem). Ambele părți, sau mai degrabă toate poziționările dintre ele, sunt produse egale ale acelor schimbări vechi.

Scripturile în Liturghie

Ce vom fi nu s-a arătat până acum.
 Știm că dacă El Se va arăta,
 noi vom fi asemenea Lui,
 fiindcă Îl vom vedea cum este.
 (I In 3, 2)

Această prelegere aprofundează un subiect foarte important, și anume relația dintre Scripturi și Liturghia ortodoxă. Ca atare, este descriptivă: analizează ce sunt Scripturile și Liturghia. Totuși, ea subliniază un anumit aspect, dar nu este cel la care mulți s-ar aștepta și pe care l-au auzit de la mulți teologi: „chipul în care ne închinăm se află într-un fel de relație corespondentă cu modul în care înțelegem Scripturile”, sau: „Liturghia evocă Scripturile ori oferă un cadru pentru înțelegerea lor”, ca și cum închinarea și Liturghia ar fi realități distincte și separate. Dimpotrivă, argumentul acestei prelegeri este că noi, ortodocșii, ne închinăm în mod fundamental ca *ascultare și rostire a Scripturilor* și le ascultăm și vorbim despre Scripturi ca *închinare*. Cele două – închinarea și ascultarea/ rostirea Scripturilor – sunt aceeași realitate. De ce spun „ascultare”, nu „citire”? Fiindcă se poate argumenta convingător că „citirea” și „interpretarea” nu sunt cuvinte potrivite pentru a descrie chipul în care Tradiția noastră înțelege și practică citirea și interpretarea Scripturilor. Nu este nevoie să dezvolt această idee acum, deoarece tot ceea ce voi spune în această prelegere se va axa pe ea.

O comparație: dansul

Îngăduiți-mi să fac o comparație pentru a-mi susține ideea că Liturghia și Scripturile nu sunt realități distincte. Nu este o comparație perfectă; are unele limitări, dar totuși servește ca o bună ilustrare a argumentului meu: conținutul Scripturilor este ca un dans. Desigur, ca atare, ca un dans, acest conținut poate fi descris într-un fel de coregrafie postfactuală, muzica sa poate fi transpusă într-o partitură, iar noi *putem* citi și *citim* descrierea și partitura pe hârtie. În general, numim „Scripturi” acest dans transpus în scris, adică textul, însă nu putem reduce Scripturile la un simplu text, fără a ne expune pericolului de a ne distanța și chiar de a ne îndepărta de ele.

Pentru a sublinia un aspect deja menționat în Scripturi, de pildă în II Corinteni 3, 6: litera, textul, orice putem vedea pe hârtie, oricât de mult l-am numi „Scripturi”, nu este încă realitatea, la fel cum nici coregrafia și partitura muzicală a unui dans nu sunt dansul. La urma urmei, un dans nu poate fi descris cu adevărat, nu poate fi zugrăvit în cuvinte în întregime și cu acuratețe și nu poate fi înțeles, deoarece dansul nu este o abstracție, o informație, ci o realitate fizică, poetică sau artistică. Se poate argumenta în continuare că singura modalitate de a „înțelege” un dans nu este nici măcar să-l privești, ci să-l dansezi.

Având în vedere aceste observații, iată ideea principală a cuvântării mele: acest dans, ale cărui note coregrafice le numim „Scriptură”, chiar dacă conține istorie, este *de fapt* dansat în Liturghie. Așadar, ceea ce numim „Scriptură” ca text nu este decât descrierea și partitura muzicală a dansului, dar dansul propriu-zis este ceea ce numim „liturghie”. Desigur, este evident că prin „liturghie” în sine mă refer la ceva mai mult decât gesturile și imnurile pe care le vedem și le auzim în biserică, dar asupra acestui aspect voi reveni mai târziu. Deocamdată, îngăduiți-mi să subliniez că realitatea acestui dans, viața Scripturilor, realitatea care este Liturghia noastră, este viața lui

Dumnezeu pe care am moștenit-o din cer și care s-a desfășurat și continuă să se desfășoare în viața omenească; viața lui Dumnezeu care, în diferite moduri, este existența și viața universului și a omenirii.

Am putea spune că istoria și timpul real nu sunt una și aceeași realitate, și că „timpul real” al Scripturilor este Liturghia și viața fiecăruia. Este o tragedie și o înșelare fundamentală a atâtor suflete creștine din zilele noastre să considere că trăiesc în timpuri postscripturistice, să creadă că Scripturile sunt o simplă istorie, evenimente din trecut, lucruri care s-au întâmplat cu mult timp în urmă.¹ Unii oameni iubesc Scripturile, pot avea sentimentul că numai Scripturile contează și își pot concentra toată atenția asupra lor, dar ceea ce iubesc și ceea ce le stârnește interesul este totuși un text, ceva mort, un monument al unui trecut care, în cel mai bun caz, poate naște în ei nostalgie, dorința de a le învăța și atitudinea de respect față de ele. Biblia le influențează viețile numai în acest sens și numai de la această distanță temporală și spațială. Această observație nu este valabilă și pentru Tradiția noastră ortodoxă, pentru care Scripturile sunt prezentul, sunt viața noastră, se reflectă în viața de zi cu zi chiar și în cele mai mici și aparent ne semnificative detalii.

Apropo, am spus „coregrafie postfactuală” deoarece acest dans, care este Scriptura, nu este programat, nu este coregrafiat. Dimpotrivă, este cel mai firesc dans pe o muzică lăuntrică firească, este muzica pe care o compune Slava lui Dumnezeu în timp ce mișcă (în) toată materia și tot trupul. Această muzică răsună cel mai sonor în viețile sfinților și cel mai strălucit în inimile scriitorilor Scripturii, Părinții Părinților, dar răsună și în inimile Părinților și în inimile noastre, de asemenea.

¹ În acest istoricism, Cartea Apocalipsei este reformulată, scoasă din contextul și caracterul său liturgic original (cf. Apoc. 1, 10) pentru a fi transformată într-o cronică exclusivă a epocii în care trăiește cititorul. O astfel de abordare este cauzată de nevoia acută a cititorului istoricist de a fi încorporat în Scriptură și, prin urmare, este adoptată în grabă, fără discernământ.

Pentru o hermeneutică a morții: A muri și a interpreta în II Corinteni 3-6

Luptându-ne să găsim relația potrivită cu suferința,
cu propria noastră moarte, Îl vom găsi și pe Dumnezeu,
și nu doar Îl vom găsi, ci Îl vom dobândi
și, într-adevăr, Îl vom cuceri întru totul.
(Gheronda Emilianos Simonopetritul)¹

Cuvântul care urmează se referă la modalitatea în care Sfântul Apostol Pavel interpretează Scriptura. Vă avertizez că, în anumite paragrafe, este posibil să credeți că este vorba despre altceva. Dar vă rog să aveți răbdare și sper că, la final, acest aspect va deveni clar.

Când cercetătorii (post-)moderni citesc A Doua Epistolă către Corinteni a Sfântului Pavel – și foarte puțini se îndoiesc de autenticitatea acesteia, inevitabil, ei o interpretează în modalități contradictorii. Hermeneutica istorico-critică modernă s-a dezvoltat în ultimele trei secole cu scopul de a stabili o lectură universală și omogenă a Scripturilor²; însă, într-o răsturnare de situație ironică – și, totuși, pe deplin previzibilă –, ea creează interpretări din ce în ce mai divergente. În ciuda acestui fapt, diferitele

¹ *Psalms*, 105.

² După cum am menționat deja, una dintre cele mai introspective analize ale abordării istorico-critice este prezentată în lucrarea lui Legaspi, *The Death of Scripture*. Aceasta ajunge la concluzii similare cu ale mele.

interpretări ale celei de-A Doua Epistole către Corinteni se concentrează în jurul aceluiași subiect general: epistola – ni se spune – vorbește despre apostolat sau, mai bine spus, în ea Sfântul Pavel își apără calitatea de apostol împotriva diferiților adversari.³ Opiniile cu privire la identitatea acestor oponenți variază foarte mult, dar există un consens larg că aceștia propuneau criterii diferite de cele ale lui Pavel pentru autenticitatea apostolatului, cum ar fi măiestria retorică, săvârșirea de minuni și experiențele mistice, adică viziunile. Prin urmare, se presupune că, în principal, epistola vorbește despre autoritate, putere, misionarism și eficacitate, pe care le explică sau le interpretează în contextul pătimirilor lui Pavel.⁴

³ În această privință, precum și referitor la identitatea adversarilor lui Pavel, vezi lucrarea cuprinzătoare a lui B. Witherington III, *Conflict and Community in Corinth* (Grand Rapids: Eerdmans, 1995); J.L. Sumney, *Identifying Paul's Opponents: The Question of Method in 2 Corinthians* (Sheffield: Sheffield Academic Press, 1990); D. Georgi, *The Opponents of Paul in Second Corinthians* (Philadelphia: Fortress, 1986).

⁴ Pentru argumentul conform căruia Pavel face apel la propria suferință pentru a-și afirma autoritatea și puterea, vezi în special J. Lambrecht, „The *nekrōsis* of Jesus. Ministry and Suffering in 2 Cor 4,7-15”, în *L'apôtre Paul: Personnalité, style, et conception du ministère*, ed. A. Vanhoye (Leuven: Peeters, 1986), 120-143; S.J. Hafemann, *Suffering and Ministry in the Spirit: Paul's Defence of His Ministry in II Corinthians 2:14-3:3* (Grand Rapids: Eerdmans, 1990); Dominika Kurek-Chomycz, „Always Carrying the Dying of Jesus in the Body (2 Cor 4,10). Apostolic Suffering as Participation in the Dying and the Life of Jesus, and as an Epiphany of God's Power”, în *Godhead Here in Hiding: Incarnation and the History of Human Suffering*, ed. T. Merrigan și F. Glorieux (Leuven: Peeters, 2012), 267-280.

Câteva studii se apropie de argumentul pe care îl propun aici, dar ele totuși nu surprind o identitate între suferință și victorie, un paradox absolut. Margaret E. Thrall clasifică aceste studii în trei categorii diferite, în funcție de modul în care ele înțeleg suferința. Aceste trei categorii sunt: I. Pavel suferă în chip asemănător cu Hristos și astfel se împărtășește din roadele folositoare ale Pătimirii lui Hristos; II. Pavel și, în general, cel botezat pătimesc chiar moartea lui Hristos, în care fiecare a fost botezat; iii. suferința unui om „este epifania în forma somatică a lui Hristos Cel răstignit” (*A Critical and Exegetical Commentary on the Second Epistle to the Corinthians* [2 vol.; Londra: T&T Clark, 2005], 1.231-234). Cu toate acestea, niciunul dintre aceste studii –